

MAGDALENA BARAŃSKA¹

ORCID: 0000-0003-3615-1321

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

E-mail: magdalena.baranska@amu.edu.pl

KONRAD NOWAK-KLUCZYŃSKI¹

ORCID: 0000-0002-7814-1650

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

E-mail: konradk@amu.edu.pl

ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNO-SZKOLENIOWEJ NAUCZYCIELEK-ANIMATOREK POLONIJNYCH PRZY RADZIE OŚWIATY POLONIJNEJ WE WŁOSZECH (2014–2024)

WSTĘP

Dziesięciolecie działalności Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech (ROP) obchodzone w październiku 2024 roku stanowi istotny moment nie tylko w perspektywie rozwoju instytucjonalnego tej organizacji, lecz także z punktu widzenia badań nad edukacją polonijną, współpracą międzynarodową oraz procesami wsparcia metodycznego nauczycielek pracujących poza granicami kraju. Jubileuszowe wydarzenia zorganizowane w Domu Polskim Jana Pawła II i Ambasadzie RP w Rzymie były okazją do podsumowania wieloletnich działań, w których istotną rolę odegrał Zespół konsultacyjno-szkoleniowy ds. edukacji polonijnej we Włoszech, afiliowany przy Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Współpraca pomiędzy Zespołem a Radą Oświaty Polonijnej zainicjowana została w 2020 roku podczas konferencji programowej i walnego zebrania ROP, kiedy to dr Mikołaj Brenk i dr Konrad

¹ Autorzy są współzałożycielami oraz członkami istniejącego od 2020 roku lat Zespołu konsultacyjno-szkoleniowego ds. edukacji polonijnej we Włoszech, który aktywnie współpracuje na arenie międzynarodowej w ramach porozumienia ramowego z dnia 1 grudnia 2020 roku o współpracy między Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, reprezentowanym przez prorektora prof. dr. hab. Zbyszka Melosika, a Radą Oświaty Polonijnej we Włoszech, reprezentowaną przez prezes Rady Oświaty Polonijnej Joannę Wesołowską.

Nowak-Kluczyński wystąpili w roli ekspertów. Od tego momentu rozwijany był model partnerstwa opartego na trzech filarach: badaniach naukowych, działalności doradczej oraz wsparciu metodycznym i szkoleniowym. Kluczowym elementem tej współpracy są systematyczne działania diagnostyczne, które objęły dotychczas m.in. badania motywacji zawodowych, ról społeczno-edukacyjnych nauczycielek, organizacji zajęć dydaktycznych i pozalekcyjnych, a także analizy potrzeb szkoleniowych (Barańska i in., 2022). Równoległe z działalnością badawczą prowadzono intensywne prace programowe. Zespół konsultacyjny aktywnie uczestniczył w opracowywaniu programów dydaktyczno-wychowawczych przeznaczonych dla edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej dzieci polonijnych we Włoszech. Powstałe w tym kontekście programy: *Podróż po włoskich dróżkach na małych polskich nóżkach* oraz *Podróż po włoskich drogach na większych polskich nogach*, stanowią próbę ujednolicenia praktyki pedagogicznej oraz odpowiedzi na potrzeby edukacyjne uczniów dwujęzycznych i dwukulturowych (Jankowska i in., 2024a, 2024b). Fundamentem programów są nowoczesne koncepcje pedagogiczne i językoznawcze, w tym glottodydaktyka, logopedia i bajkoterapia, które uwzględniają zarówno specyfikę edukacji emigracyjnej, jak i wymogi współczesnego kształcenia międzykulturowego (Barańska i in., 2023).

W niniejszym artykule poddano analizie formy i zakres współpracy pomiędzy Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu a Radą Oświaty Polonijnej we Włoszech. Ukazano zarówno założenia teoretyczne, jak i praktyczne aspekty działań wspierających nauczycielki szkół polonijnych w ich pracy dydaktyczno-wychowawczej. Szczególną uwagę poświęcono znaczeniu badań diagnostycznych dla programowania treści kształcenia oraz wpływowi konsultacji eksperckich na jakość i spójność edukacji polonijnej we Włoszech. Opracowanie podejmuje próbę analizy dziesięcioletniego procesu wspierania i profesjonalizacji nauczycielek zaangażowanych w działalność edukacyjną w szkołach polonijnych funkcjonujących pod egidą Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech. Celem opracowania jest ukazanie wybranych aspektów rozwoju działalności szkoleniowej oraz diagnoza potrzeb i wyzwań związanych z codzienną praktyką zawodową nauczycielek pełniących rolę animatorek środowisk polonijnych. Podstawą empiryczną analiz są wyniki badań sondażowych przeprowadzonych w dwóch etapach: w roku 2020, w trakcie Konferencji Programowej i Walnego Zebrania ROP, oraz w roku 2022 – w formule online, w kontekście doświadczeń pandemicznych i ich wpływu na funkcjonowanie szkół polonijnych. Badanie miało charakter diagnostyczny i posłużono się techniką badania ankietowego. Kwestionariusz ankiety zawierał zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte, co umożliwiło zebranie danych ilościowych oraz pogłębionych refleksji jakościowych. Analizie poddano 10 kwestionariuszy pochodzących z różnych placówek zrzeszonych w ROP. Główne pytania badawcze koncentrowały się wokół dwóch zagadnień: (1) jakie są źródła i charakterystyka motywacji zawodowej na-

uczycielek polonijnych; (2) jakie potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego i wsparcia metodycznego są przez nie identyfikowane. Wnioski płynące z badania stanowią przyczynek do szerszej refleksji nad rolą nauczycielki-animatorki w środowisku polonijnym oraz nad znaczeniem systemowego i długofalowego wsparcia instytucjonalnego w kontekście edukacji migracyjnej.

RADA OŚWIATY POLONIJNEJ WE WŁOSZECH – ZARYS POWSTANIA

Rada Oświaty Polonijnej we Włoszech (*Consiglio dell'Istruzione in Lingua Polacca in Italia*) została powołana podczas zorganizowanej przez Stowarzyszenie Instytut dla Polonii, Wspólnotę Polską i Polską Ludotekę Rodzinną konferencji metodycznej dla nauczycieli polonijnych w dniach 26–27 października 2014 roku w Neapolu, w wyniku porozumienia pięciu organizacji – członków założycieli (Polska Ludoteka Rodzinną – Polonijne Centrum Edukacyjno-Integracyjne w Wenecji Euganejskiej, przedstawicielka: Agata Jankowska; Polska Szkoła Eksperymentalna przy Stowarzyszeniu Związków Polaków w Kalabrii, przedstawicielka: Katarzyna Gralińska; Polskie Przedszkole przy Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka i Kultury Polskiej w Rzymie, przedstawicielka: Danuta Stryjak; Sobotnia Szkoła Kultury i Języka Polskiego w Lago Patria przy Stowarzyszeniu Instytut dla Polonii w Neapolu, przedstawicielka Anna Smolińska; Szkoła Języka i Kultury Polskiej w Padwie przy Stowarzyszeniu Włosko-Polskim w Padwie/AIPP, przedstawicielka: Joanna Wesołowska – pełniąca funkcję prezes ROP). Rada Oświaty Polonijnej jest organizacją non profit. Jej powstanie to odpowiedź na potrzebę integracji środowiska polonijnego we Włoszech. Jako główny cel i priorytet Rada obrała aktywizowanie środowisk polonijnych, zakładanie nowych ośrodków edukacyjnych, ale przede wszystkim wspieranie już tych istniejących. Członkom Rady zależy, aby łączyć szkoły polonijne z całego Półwyspu Apenińskiego (Smolińska, b.d.), wyrównując tym samym poziom kształcenia i wychowania polonijnego, a także usprawnić przepływ informacji. W roku jubileuszowym zrzesza 14 szkół polonijnych (Barańska i in., 2024b). Priorytetem Rady jest wspieranie działających ośrodków edukacyjnych oraz aktywizowanie środowisk polonijnych do zakładania nowych. Oferowana pomoc opiera się między innymi na szkoleniach metodycznych dla nauczycieli i animatorów oświaty, konsultacjach udzielanych przez doświadczonych nauczycieli i ekspertów, realizacji wspólnych projektów edukacyjnych. Rada aktywnie współpracuje z Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie, Konsulatem Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Mediolanie, Ośrodkiem Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG), Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska”, Instytutem Rozwoju Języka Polskiego oraz Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Szkoły zrzeszone w ROP prowadzą działalność edukacyjną i kulturalną. Priorytetem jest nauczanie języka polskiego dzieci i młodzieży. W przeważającej większości są to dzieci z rodzin mieszanych, dwu- i wielojęzyczne, dla których język polski nie jest językiem ojczystym. Zajęcia odbywają się dwa lub cztery razy w miesiącu. Nauczanie ma charakter uzupełniający i obejmuje nauczanie języka polskiego oraz wiedzy o Polsce. W ramach zajęć nauczycielki przybliżają uczniom i ich rodzinom polską kulturę oraz polskie tradycje. Ponadto Rada organizuje liczne konkursy i olimpiadę „Wiedzy o Polsce” dla uczennic i uczniów, konferencje metodyczne, szkolenia i warsztaty dla nauczycielek. W ostatnich latach, pod patronatem placówek dyplomatycznych w Rzymie i Mediolanie, Rada prowadziła kampanię społeczną „Mamo, Tato, podarujcie mi język polski”, która promuje naukę języka polskiego we Włoszech oraz ukazuje korzyści płynące z dwujęzyczności i dwukulturowości, podkreślając rolę rodziców w przekazywaniu dzieciom języka ojczystego oraz znaczenie szkół polonijnych w tym procesie. Kampania szczególnie widoczna była w mediach społecznościowych i stanowiła mocny element promocyjny szkół polonijnych we Włoszech.

WYBRANE AKTYWNOŚCI RADY OŚWIATY POLONIJNEJ²

Edukacja polonijna jest ważnym elementem budowania tożsamości narodowej oraz poczucia przynależności do określonej grupy. Opiera się głównie na promowaniu języka polskiego, przekazywaniu i pielęgnowaniu wartości oraz historii, leżących u podstaw polskiej kultury i sztuki. Budowaniem i podtrzymywaniem polskości poza granicami zajmują się ośrodki polonijne i szkoły sobotnie w różnych miejscach w Europie i na świecie. Ich prężne funkcjonowanie to zasługa zaangażowanych ludzi, Polek i Polaków, którzy pomimo migracji zrzeszają się, kultywują i przekazują rodzime obyczaje młodszemu pokoleniu. Aneta Nott-Bower (b.d.) wskazuje na cztery oznaki charakteryzujące dobrą szkołę polonijną: (1) edukowanie w dwukulturowości, w poszanowaniu i akceptacji obu kultur; (2) promowanie szkół polonijnych w polskich społecznościach; (3) podnoszenie prestiżu Polski i języka polskiego w społeczności lokalnej oraz (4) nawiązywanie współpracy i przyjaźni między organizacjami polonijnymi. Nie są to szkoły w klasycznym rozumieniu tego słowa, uczniowie nabywają wiedzę i umiejętności, które pomogą im w budowaniu wizji własnej osoby. Lekcje w szkole polonijnej skupiają się na wzbudzeniu w uczniach ciekawości dotyczącej kraju przodków, jego historii współczesnej, jak i czasu oraz okoliczności powstania. Nauczyciele napotykają trudności i wyzwania, które bardzo rzadko pojawiają się standardowym cyklu

² Opracowano na podstawie sprawozdania Barańskiej i in. (2024a).

edukacyjnym. Są to np. pytania: Po co mam chodzić do szkoły polonijnej? Co będę z tego mieć? Co mi to da, skoro uczę się we włoskiej szkole?

Działalność Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech to przede wszystkim wspieranie inicjatyw placówek dyplomatycznych i innych organizacji, dbałość o pozytywny wizerunek Polski i Polaków za granicą, kształtowanie osobowości młodej Polonii poprzez rozwijanie i umacnianie postaw patriotycznych, podnoszenie kompetencji zawodowych członków stowarzyszenia, wspieranie integracji europejskiej oraz rozwijanie kontaktów i nawiązywanie współpracy międzyregionalnej, realizacja wspólnych projektów, wspomaganie działalności informacyjnej oraz opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów promocyjnych, udzielanie pomocy w sytuacjach kryzysowych oraz w rozwiązywaniu problemów Polonii i Polaków mieszkających lub czasowo przebywających we Włoszech, udzielanie porad i wspomaganie działalności innych stowarzyszeń (jak założyć stowarzyszenie, kwestie ubezpieczenia, rejestracji itp.), współpraca z placówkami dyplomatycznymi, instytucjami i organizacjami w Polsce oraz innymi organizacjami polonijnymi na świecie. Każda ze szkół zrzeszonych w ROP inicjuje liczne lokalne przedsięwzięcia, takie jak akademie, konkursy, koncerty, festyny, wycieczki, warsztaty czy spotkania o charakterze kulturalnym i edukacyjnym, które ze względu na ich różnorodność wymagają osobnego opracowania (Jankowska i Kowalcze-Franiuk, 2024).

Mimo iż działalność wszystkich szkół członkowskich jest niezwykle różnorodna, każda z nich kieruje się mottem przewodnim: „Wspólny cel, różne drogi”. Do organizowanych przez ROP wydarzeń zalicza się: konkurs „Wisła – królowa polskich rzek” (2017) dla uczniów szkół polonijnych i oddziałów przedszkolnych, konkurs plastyczny „Ludzi można spostrzec, zamykając oczy” – Jan Paweł II na obrazach dzieci (2016), warsztaty „Koło ratunkowe dla nauczycielek polonijnych we Włoszech” (cykliczne spotkania z zespołem pełnych zapału, dynamicznych i kreatywnych kobiet dla animatorów, nauczycieli i pedagogów związanych ze szkołą polonijną – na każdym etapie tej jakże pełnej wyzwań podróży), akcja „Polonijne Gwiazdki – życzenia z Włoch”, której efektem finalnym jest krótki film prezentujący dzieci przedszkolne i uczniów szkół w świątecznej odsłonie.

W dniach 17–19 listopada 2023 roku w Rzymie odbyła się konferencja miedzyuczelniana „Jak skutecznie pracować w szkole polonijnej?”, która została zorganizowana przy współpracy z ORPEG, Ambasadą RP w Rzymie oraz Konsulatem Generalnym RP w Mediolanie. Członkinie ROP wzięły udział w dwuletnim projekcie w ramach programu UE Erasmus+ „Kompendium nauczyciela – psychologiczne i pedagogiczne aspekty pracy”. Idea polegała na współpracy na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk oraz partnerstwa na rzecz gotowości do edukacji cyfrowej. Członkinie ROP aktywnie uczestniczyły także w projekcie „Innowacje pedagogiczne w edukacji polonijnej. Wspieranie kompetencji na-

uczycieli w środowisku dwu- i wielojęzycznym” (Polish PIE: Pedagogical Innovation in Education).

Ponadto wskazać należy liczne projekty, np. Wędrująca Księga: „Podaj dalej... Droga do Niepodległości. Poczet wybitnych postaci”, którego zadaniem było uczczenie 100-lecia odzyskania niepodległości Polski (pomysłodawcą jest grupa nauczycielek polonijnych: Anna Smolińska i Dorota Maciejak z Sobotniej Szkoły Kultury i Języka Polskiego w Lago Patria oraz Joanna Wesołowska ze Szkoły Kultury i Języka Polskiego w Padwie), Olimpiada Kulturowo-Językowa (edycja I – wiedza o Polsce; edycja II – Józef Rufin Wybicki, hymn Polski; edycja III – polscy sportowcy; edycja IV – z okazji 80. rocznicy bitwy o Monte Cassino) dla polonijnych uczniów z całych Włoch, której celem było zainteresowanie młodzieży zarówno językiem polskim, jak i szeroko pojętą polską kulturą i historią, sprawdzenie wiedzy zdobytej w szkołach polonijnych, rozszerzenie zakresu i podniesienie poziomu wiedzy uczniów o Polsce, spędzenie w rodzinnej atmosferze chwil poświęconych poszukiwaniom ciekawostek o Polsce oraz pogłębienie wiedzy o Warszawie, ze szczególnym uwzględnieniem Zamku Królewskiego. Na uwagę zasługuje także promowana integracja środowiska poprzez sport. W dniach 17–18 czerwca 2023 roku odbył się turniej sportowy dla uczniów szkół polonijnych o puchar Lolka w ramach projektu „Jestem taki sam jak TY”.

Rada współpracuje z amatorskim zespołem folklorystycznym „Lajkonik Padewski”, w którym tańczą i śpiewają dzieci oraz rodzice i który działa pod kierownictwem Ireny Ludwiki Czopek-Zanovello. Zespół powstał w 2013 roku i jest pokłosiem projektu „Piękna nasza Polska cała... płynie Wisła, płynie...”, realizowanego od 2011 roku przez Konsulat Generalny RP w Mediolanie. „Lajkonik Padewski” poprzez interpretację tańców narodowych oraz przyśpiewek ludowych podtrzymuje i krzewi kulturę, tradycję oraz folklor polski. Nazwa powstała z połączenia krakowskiego lajkonika z miastem Padwa (Raport z działalności Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech w latach 2014–2024).

Od 2021 roku Rada Oświaty Polonijnej we Włoszech organizuje konkurs „Bursztynowa Kreda” dla najlepszego nauczyciela polonijnego we Włoszech. Tym sposobem Rada docenia wyjątkowe nauczycielki, które z pasją przekazują polską kulturę i język dzieciom mieszkającym we Włoszech. Laureatką w jubileuszowym 2024 roku została Agnieszka Zaręba – nauczycielka z Polskiej Ludoteki w Genui.

Szkoły polonijne działają głównie w weekendy, czasami tylko w soboty, dzieci i młodzież spotykają się dwa razy w miesiącu. Liczba dzieci (uczniów) jest bardzo zróżnicowana. W 2014 roku do szkół uczęszczało około 250 uczniów, w roku 2019 było ich już 600 (Traczewska, 2023), co oznacza, że w przeciągu pięciu lat liczba dzieci zwiększyła się przeszło dwukrotnie. Wzrost zainteresowania niewątpliwie można łączyć z powstaniem i działalnością ROP, zrzeszonych przy niej

szkół oraz prowadzonymi działaniami promocyjno-informacyjnymi. Zwiększenie liczebności uczniów niewątpliwie wpływa na organizację procesu wychowania i kształcenia. W badanych placówkach liczba uczniów wahała się od kilku do kilkudziesięciu – w kwestionariuszu ankiety opracowanym przez Zespół UAM wskazywano od 8 do 50 uczniów w danej szkole. Dane liczbowe dotyczące dzieci zapisanych do szkoły należy traktować jako wartość dynamiczną, ponieważ liczba dzieci zapisanych bywa większa niż tych uczęszczających. Warto również nadmienić, że kryterium podziału na klasy czy grupy jest dwuaspektowe. Podstawę klasyfikacji stanowi bowiem znajomość języka polskiego, kwestią drugorzędną w tym przypadku jest wiek. Szkoły dokonują wszelkich starań, aby dokonany podział był najlepszy z możliwych. W większości placówek funkcjonuje od trzech do pięciu grup uwzględniających wcześniej wspomniane kryteria podziału. W praktyce oznacza to, że w grupach (klasach) dzieci są w wieku zbliżonym, ale mogą prezentować inny poziom rozwoju intelektualnego, co niewątpliwie jest wyzwaniem dla nauczyciela, zwłaszcza w kontekście wyboru metod nauczania. W zależności od szkoły działa grupa żłobkowa, przedszkolna (grupa przedszkole i maluchy), starszaki, wczesnoszkolna (poziom klasy 1 i 2), wczesnoszkolna i szkolna, dla młodzieży, zaawansowana, organizowane są również kursy dla dorosłych. Jak można zauważyć, nazewnictwo grup również nie jest ujednolicone. Jak wskazują nauczycielki, 90% dzieci pochodzi z rodzin polsko-włoskich, w których to mama jest narodowości polskiej, zdarzają się również dzieci, których oboje rodzice są Polakami.

NAUCZYCIELKA-ANIMATORKA WE WŁOSKIEJ SZKOLE POLONIJNEJ

W ujęciu Ewy Koch, prezes Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce, przytoczonym przez Sławomira Panka (2019), nauczyciel polonijny to osoba wrażliwa na potrzeby dziecka migrującego z Polski, potrafiąca rozpoznać i adekwatnie reagować na trudności wynikające z konieczności funkcjonowania w dwóch systemach językowych. Jednym z największych wyzwań stojących przed nauczycielem polonijnym jest zmotywowanie ucznia do regularnego uczęszczania na zajęcia oraz do nauki języka polskiego, a także ukazanie mu korzyści płynących ze znajomości języka, kultury i historii własnych przodków. Nadrzędnym celem przygotowania zajęć jest wiedza na temat tego, co uczniowie mają z danych zajęć, spotkań wynieść. Nauczyciel polonijny pracuje w zdecydowanej większości z dziećmi, których jeden z rodziców mówi w języku polskim, ale w domu komunikuje się w języku kraju, w którym mieszka. Daria Wilkinson (b.d.) podkreśla, że rolą nauczyciela polonijnego nie jest nauczanie perfekcyjnego posługiwania się językiem polskim, tylko przedstawienie kraju pochodzenia przodków, aby dzieci

i młodzież chciały dowiedzieć się o nim więcej, poznać go, zobaczyć, zwiedzić. Istotne jest wzbudzenie poczucia dumy wynikającej z tożsamości narodowej i związanej z nią historii i kultury (Wilkinson, b.d.). W opinii autorki pełnienie roli nauczyciela polonijnego wpływa przede wszystkim z pasji oraz potrzeby bycia przewodnikiem po świecie polskości. Realizacja tej misji wymaga jednak odpowiedniego zasobu wiedzy, konkretnych umiejętności oraz osobistego zaangażowania. Zawód nauczyciela polonijnego wykracza poza tradycyjne ramy profesji – stanowi bowiem wybór określonego stylu życia, opartego na promowaniu kultury, języka i dziedzictwa narodowego. Praca ta jest wymagająca, często wiąże się z nietypowymi sytuacjami, jednak rekompensatą są zadowolenie uczniów oraz satysfakcja płynąca z realizacji misji edukacyjnej. Jak wskazują sami nauczyciele polonijni (za: Traczewska, 2019), są oni często liderami regionów, pewnego rodzaju łącznikami, animator(k)ami życia polonijnego. Dbają też o pewnego rodzaju ciągłość pokoleń, kontakt ze starszymi przedstawicielami polonii (dziadkowie często są w Polsce), ale także w miarę możliwości aranżują i umożliwiają spotkania z osobami zasłużonymi dla Polski.

Jedną ze współczesnych tendencji występujących w procesie migracji, prócz jej globalizacji, akceleracji i zróżnicowania, jest feminizacja (Nowak-Kluczyński, 2020). W przypadku Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech trend ten jest zauważalny z racji faktu, że to wyłącznie kobiety prężnie działają w jej strukturach i pełnią rolę zaangażowanych oraz świadomych nauczycielek polonijnych, nieustannie poszerzających swój warsztat pracy. Nauczycielki szkół polonijnych we Włoszech są entuzjastkami i zwolenniczkami innowacji pedagogicznych, co wybrzmiało podczas ich aktywności szkoleniowej. To przejaw swobodnej aktywności prowadzącej do rozwoju predyspozycji przyszłej osobowości twórczej, na którą składają się: samodzielność, popęd twórczy i indywidualizm (Jakubiak, 2017). Zwolennicy i propagatorzy alternatywnej edukacji, mówiąc o nowatorstwie pedagogicznym w dziejach edukacji na przestrzeni lat, przywołują następujące koncepcje:

Marii Montessori, wspierająca spontaniczność i twórczość dzieci i wynikająca z przekonania, że podejmowane przez dziecko swobodne i samodzielne działania, w odpowiednio przygotowanym otoczeniu, wpływają na jakość i tempo rozwoju [...] model Planu Daltonskiego, który polega na indywidualnej pracy każdego dziecka, na współtworzeniu ścieżek kształcenia, kreatywnym działaniu, a nie sięganiu po gotowe rozwiązania [...] czy model kierowanej autoedukacji bazującej na samokontroli i samoocenie pracy w małych zespołach i wymiany między szkolnej według Celestyna Freineta (*Nowe Horyzonty Edukacji*, 2014).

Szczególnie metodyka drugiej i trzeciej koncepcji spotkały się z zainteresowaniem ze strony nauczycielek. Pomysły na alternatywną edukację stają się coraz popularniejsze, o czym świadczy również liczba placówek edukacyjnych nawią-

zujących do konkretnych koncepcji, a także zainteresowanie nimi ze strony nauczycieli oraz rodziców (Nowak-Kluczyński, 2014). Współczesna edukacja z założenia ma być innowacyjna i eksperymentalna, w pedagogice Celestyna Freineta „w edukacyjnych spotkaniach nauczyciel pełni funkcję animatora [...] pomaga odkrywać, wyszukiwać, analizować, interpretować, wnioskować” (Kędra, 2018, s. 7). W tym pedagogicznym kierunku nauczycielki podążają, poszukując, zastanawiając się i obalając schematy (Kędra, 2021). Umożliwiają dzieciom aktywne uczestnictwo w dwujęzycznej rzeczywistości – dzieci mogą zarówno czerpać z tego przyjemność, jak i osiągnąć poczucie spełnienia. Wśród wielu ról współczesnego nauczyciela Magdalena Barańska i Konrad Nowak-Kluczyński (2019) zwrócili uwagę na rolę inspiratora, czyli dydaktyka, który winien być „animatorem, inicjatorem, modernizatorem, pionierem, pomysłodawcą, a także kreatorem przestrzeni edukacyjnej” (Barańska i Nowak-Kluczyński, 2019, s. 175). W ujęciu Johna Deweya „zadaniem nauczyciela nie jest przekazywanie «niezawodnej wiedzy», lecz przyjęcie roli przewodnika w «otwartym procesie edukacyjnym»” (Melosik, 1995, s. 99). Bycie nauczycielką to nie tylko przekazywanie wiedzy, to także „kształtowanie odpowiedniego życia społecznego” (Dewey, 2005, s. 31) poprzez budowanie lokalnych społeczności. Celem planu daltońskiego było i jest stworzenie takich warunków pracy, by szkoła funkcjonowała jako zorganizowana społeczność. Istotnym elementem edukacji są warunki, w jakich uczniowie żyją i pracują. Są one głównymi czynnikami ich otoczenia, które sprzyja i daje możliwość zarówno duchowego, jak i umysłowego rozwijania się (Parkhurst, 1928). W planie daltońskim nauczyciel to

niestrudzony poszukiwacz, odkrywca, który, chcąc zrealizować postawione wcześniej zadania, musi stworzyć warunki do równoczesnego osiągnięcia różnorodnych celów edukacyjnych, obejmujących nie tylko wiedzę dziecka, ale również jego kompetencje poznawcze, społeczne, jego rozwój emocjonalny, tworząc wyobraźnię i gotowość do stawiania sobie oddalonych w czasie i coraz trudniejszych wyzwań [...] aby nauczyciel z „cenzora” stał się dla swoich uczniów „idolem” (Sowińska i Sowiński, 2017, s. 46–48).

To koncepcja oparta na współpracy i wymianie doświadczeń (Röhner i Wenke, 2011) pomiędzy nauczycielkami, co wpisuje się w ideę nowej szkoły.

W opinii włoskich nauczycielek polonijnych ich edukacyjna droga skupia się następujących rolach: animatorka (11), zadaniem której jest „utrzymanie i skupienie uwagi dzieci podczas zajęć”; przewodniczka (10), która „rozbudza wyobraźnię i talenty, wyznacza granice zgodne z ich zainteresowaniami, zdolnościami i temperamentem, towarzyszy uczniom w drodze zdobywania nowej wiedzy, przekazuje informacje w atrakcyjny sposób, odpowiada na pytania i wyjaśnia wszelkie wątpliwości, wzbudza ciekawość w uczniach dzięki czemu ci pogłębiają wiedzę”, innowatorka (7), tutor (5), którą charakteryzuje „indywidualne podej-

ście do każdego dziecka, zgodnie z jego stopniem znajomości języka polskiego, wiekiem oraz charakterem”, planistka (5), zadaniem której jest „wybór tematu, ćwiczeń, wyszukiwanie odpowiednich do tematyki zajęć gier i zabaw, przygotowanie czy zakup materiałów”. Na kolejnych miejscach znalazły się takie role jak: doradczyni (5), popularyzatorka (4), obserwatorka (4), która „wyodrębnia potrzeby nie tylko uczniów, ale i rodziców”, autorytet (4), mentorka (3), egzaminatorka (2), idolka (2) oraz coach (1)³. Przyjmowane role są wypadkową następujących czynników: grupa wiekowa dzieci, zaangażowanie ze strony rodziców, położenie geograficzne i środowisko lokalne, różne oczekiwania dzieci i rodziców względem prowadzonych zajęć, motywacja i zaangażowanie w działalność szkoły polonijnej, zróżnicowany poziom tzw. odpowiedzialności edukacyjnej oraz zaawansowanie technologiczne. Nauczycielka w edukacji XXI wieku musi być wizjonerką, która potrafi sprawić, by uczeń umiał i chciał korzystać z wiedzy, którą zdobył, oraz by okazała się ona przydatna w życiu każdego obywatela świata (Szulc, 2019). W opinii włoskich nauczycielek polonijnych „dobra nauczycielka” to osoba, która potrafi skutecznie utrzymać wysoki poziom zaangażowania uczniów oraz podejmuje świadome działania w odpowiedzi na wyzwania wynikające z wpływu mediów społecznościowych. Nauczycielki polonijne we Włoszech bez wątpienia stanowią autorytet społeczny nie tylko dla środowiska polsko-włoskiego, ale i instytucji lokalnych. Mają świadomość, że ich rolą jest nakierowywanie dzieci i rozbudzanie ich wyobraźni oraz talentów, stawianie pewnych granic i pozwalanie, aby w ich zakresie poruszały się zgodnie ze swoimi zainteresowaniami, umiejętnościami, zdolnościami i temperamentem.

POTRZEBY I AKTYWNOŚĆ SZKOLENIOWA NAUCZYCIELEK (PRZED, W TRAKCIE I PO PANDEMII)⁴

W toku przeprowadzonych analiz podjęto próbę odpowiedzi na pytania badawcze odnoszące się do obszaru aktywności edukacyjno-szkoleniowej. Po pierwsze – badano charakter motywacji do pracy wśród nauczycieli polonijnych, po drugie – identyfikowano ich potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.

Z perspektywy prowadzonych analiz dotyczących potrzeb szkoleniowych kluczowe znaczenie ma rozpoznanie motywów, które skłoniły nauczycieli do podjęcia zatrudnienia w szkole polonijnej. Wśród najczęściej wskazywanych odpowiedzi dotyczących powodów podjęcia pracy w szkole polonijnej pojawiały

³ Liczby w nawiasach oznaczają liczbę wskazań. Każda z nauczycielek mogła wskazać więcej niż jedną rolę, która definiuje ją jako nauczycielkę.

⁴ Opracowano na podstawie artykułu Barańskiej (2023).

się: kontynuacja dotychczasowej działalności społeczno-kulturalnej; chęć pracy w zawodzie i pasja; rodzicielstwo (bycie rodzicem dziecka dwujęzycznego); chęć otwarcia placówki polonijnej; chęć kultywowania polskich narodowych tradycji i wartości; chęć budowania w młodzieży polonijnej drugiej kultury, historii i polskiej tożsamości; oferta pracy; potrzeby środowiskowe Polonii; brak podobnej placówki w okolicy (200 km). Wśród odpowiedzi dotyczących motywów podjęcia zatrudnienia w szkole polonijnej pojawiła się również kwestia kariery, odnosząca się jednak nie do nauczyciela, lecz do ucznia. Chodziło o postrzeganą korzyść z uczęszczania na zajęcia w sobotniej szkole, najprawdopodobniej wyrażoną z perspektywy rodzica. Wypowiedź ta miała charakter przyszłościowy i akcentowała przekonanie, że dwujęzyczność może zapewnić dziecku lepszy start życiowy i edukacyjny w warunkach włoskiej rzeczywistości społeczno-kulturowej. Opinię tę potwierdza w jednej ze swoich wypowiedzi Jan Miodek (ORPEG, 2021), wskazując, iż podtrzymanie znajomości języka polskiego i idąca za tym dwujęzyczność jest swego rodzaju gwarancją dobrego losu dzieci w przyszłości. Podkreślone zostały tutaj dwa aspekty: aspekt emocjonalny, związany ze sprawianiem przyjemności dziadkom i innym członkom rodziny dzięki rozmawianiu z nimi w języku ojczystym, oraz aspekt praktyczny, w którym na pierwszy plan wysuwa się możliwość otrzymania lukratywnej oferty pracy ze względu na umiejętność poruszania się w dwóch kulturach oraz władanie minimum dwoma językami.

Nauczycielki najczęściej podkreślały znaczenie zainteresowań oraz pasji, stanowiących kluczowy czynnik motywujący je do wykonywania takiej pracy. Sama pasja to pojęcie niejednoznaczne i szerokie, nierzadko utożsamiane z hobby czy indywidualnymi zainteresowaniami. W kontekście pracy nauczycielskiej pasja pojmowana jest jako nieustanna potrzeba poszerzania wiedzy, będąca istotnym źródłem motywacji do działania, a zarazem przejawem twórczego podejścia. To energia, poczucie autonomii, pozytywne zaangażowanie oraz źródło inteligentnego entuzjazmu, rozumianego jako świadoma, refleksyjna postawa łącząca pasję z odpowiedzialnym i przemyślanym działaniem (Melosik, 2019).

Istotnym aspektem ujawnionym w wypowiedziach nauczycielek była wewnętrzna motywacja, a w szczególności potrzeba przynależności, która odgrywa istotną rolę jako jeden z podstawowych regulatorów ludzkich zachowań. Na szczególną uwagę zasługuje również specyfika funkcjonowania szkół polonijnych, gdzie działalność nauczycielek ma charakter całkowicie bezinteresowny – wykonywana jest pro publico bono, bez otrzymywania wynagrodzenia. Środki finansowe pozyskiwane przez ROP przeznaczone są natomiast na organizację konferencji, konkursów, wynajem przestrzeni dydaktycznych oraz pokrycie kosztów związanych z funkcjonowaniem platform do nauczania online.

Analiza potrzeb szkoleniowych stanowi kluczowy element nie tylko w procesie rozwoju zawodowego pracowników, lecz również w budowaniu potencjału

organizacyjnego instytucji. W odniesieniu do szkół polonijnych można wskazać dwa zasadnicze cele tego procesu: identyfikację potrzeb edukacyjnych grona pedagogicznego oraz odpowiedni dobór szkoleń odpowiadających zarówno oczekiwaniom nauczycielek, jak i wymaganiom instytucji. Znaczenie tej analizy wynika z częstych błędów popełnianych na etapie planowania działań szkoleniowych. Do najpowszechniejszych z nich należą: narzucanie tematów szkoleń w sposób odgórny, kierowanie się aktualnymi trendami szkoleniowymi bez uwzględnienia kontekstu instytucji (zgodnie z zasadą: „wszyscy to robią”), ograniczanie diagnozy potrzeb do ogólnikowych pytań typu: „jakiego szkolenia brakuje” lub „w jakim szkoleniu chcieliby Państwo uczestniczyć”, a także prowadzenie tego typu rozpoznania w warunkach niesprzyjających refleksji, np. pod presją czasu.

Uczestnictwo w szkoleniach oraz stały rozwój zawodowy stanowią charakterystyczny element profesji nauczycielskiej. W okresie pandemii zaobserwowano wzrost aktywności szkoleniowej wśród badanych nauczycielek. Skala ich zaangażowania w różnorodne formy doskonalenia zawodowego okazała się znacząca, zarówno pod względem liczby odbytych szkoleń, jak i intensywności uczestnictwa. Przejście na formułę online umożliwiło uczestnictwo w większej liczbie szkoleń. Oferta kursów online również się wzbogaciła. 80% badanych nauczycielek wskazało, że odbyło więcej szkoleń niż przed rokiem 2020, 10% wskazało, że liczba szkoleń była taka sama jak przed pandemią, i 10%, że mniejsza. Co ważne, 80% badanych ma możliwość zgłoszenia w swojej placówce chęci uczestnictwa w określonym szkoleniu. Szczegółowe informacje dotyczące szkoleń, w których uczestniczyły nauczycielki, zostały udokumentowane i opublikowane na oficjalnym profilu Rady Oświaty Polonijnej w mediach społecznościowych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wspomniana wysoka częstotliwość uczestnictwa w szkoleniach – nie rzadziej niż dwa razy w miesiącu, jak i ich wyjątkowo zróżnicowana tematyka. Dobór konkretnych form doskonalenia zawodowego pozostaje w ścisłym związku z zakresem obowiązków i specyfiką zadań realizowanych przez nauczycielki pracujące w szkołach polonijnych. Nie tylko uczą, ale są organizatorkami całego procesu dydaktycznego, łącznie z kwestiami logistycznymi. Wachlarz szkoleń jest szeroki, od szkoleń metodycznych, tematycznych po administracyjno-biurowe. Warto nadmienić, że nauczycielki pracujące w sobotnich szkołach są aktywne zawodowo, a zdecydowana większość szkoleń, w których brały udział, odbywała się w godzinach wieczornych (rozpocynały się między godz. 20:00 a 20:30), co również wskazuje na silną motywację i chęć zdobycia nowej wiedzy.

Prowadzenie zajęć edukacyjnych online z dziećmi i młodzieżą wymaga posiadania określonych kompetencji, w tym szczególnie kompetencji cyfrowych. Przeniesienie do przestrzeni wirtualnej zajęć poświęconych wartościom, tradycji, historii, językowi oraz jego poprawnej wymowie, przy jednoczesnym uwzględnie-

niu zróżnicowanego poziomu kompetencji językowych uczestników oraz stopnia ich biegłości w obsłudze narzędzi wykorzystywanych w edukacji zdalnej, stanowiło bez wątpienia przedsięwzięcie o wysokim stopniu trudności. Respondentki zostały poproszone o ocenę swoich kompetencji cyfrowych z perspektywy czasu.

Różnica w ocenie kompetencji cyfrowych jest znacząca, zaobserwować można przesunięcie. Przed pandemią nauczycielki oceniały swoje kompetencje cyfrowe dobrze, po pandemii oceniają je lepiej. Bardzo dobrze ocenia je połowa ankietowanych. Pozytywnie należy odczytywać brak wskazań dotyczących złej oceny posiadanych kompetencji cyfrowych. Słabo swoje kompetencje ocenia 10% badanych; pojawienie się takiego wskazania może wynikać z konfrontacji oczekiwań z rzeczywistością, z różnicy w umiejętnościach budujących kompetencje cyfrowe – między ich poziomem deklarowanym a faktycznym. Pandemia stała się znaczącym kontekstem działalności sektora edukacyjnego, stanowiąc czynnik determinujący podejmowanie rozmaitych inicjatyw oraz okres intensywnego testowania nowych rozwiązań dydaktycznych i organizacyjnych. Ujawniła liczne niedoskonałości istniejących systemów kształcenia, jednocześnie ukazując potencjał oraz nowe kierunki rozwoju edukacji.

W drugiej turze badań, przeprowadzonej już po zakończeniu okresu pandemii, ponownie zadano pytania dotyczące potrzeb szkoleniowych, które – jak można było przewidywać – uległy pewnym przekształceniom w odpowiedzi na zmieniające się warunki i doświadczenia zdobyte w czasie kryzysu sanitarnego. Zaobserwować można dwa trendy związane z aktywnością szkoleniową. Pierwszy to pewnego rodzaju zmęczenie związane z uczestnictwem w szkoleniach, zwłaszcza tych w formule online – wskazują na to następujące oryginalne wypowiedzi badanych: „Szczerze powiem – na razie nie szukam szkoleń – za dużo ich było a mimo tego wiadomości się nie utrwały tak jak bym chciała, wydaje mi się, że w tej chwili, my, jako nauczyciele potrzebujemy nabrać «oddechu» i odpocząć od siedzenia przed komputerem”⁵, „Musimy wrócić do normalności, co nie znaczy, że nie chcemy się uczyć i poznawać nowych sposobów na prowadzenie zajęć, zwłaszcza tych opierających się na metodach z wykorzystaniem tik. Ale chyba wszyscy potrzebujemy czasu na ochłonięcie”. Z drugiej strony zauważalny jest niedosyt związany z metodami pracy oraz bardzo specyficznymi potrzebami nauczycieli polonijnych, na co jednoznacznie wskazują odpowiedzi badanych: „nieustannie – metody aktywizujące ucznia, metody i techniki w nauczaniu języka polskiego, jako odziedziczonego, szkolenia, które by ułatwiły pracę z dziećmi młodszymi”, „warsztaty metodyczne dotyczące nauczania j. polskiego, jako obcego konkretnie w pracy z dziećmi i młodzieżą”, „warsztaty dotyczące zarządzania zespołem i współpracy z dorosłymi”, „Zwykle chętnie wybieram spotkania odwołujące się do psychologii, rozwoju dzie-

⁵ W przytoczonych wypowiedziach zachowano pisownię oryginalną.

ci i motywacji itp. Ciekawią mnie różne spotkania na temat nowinek w edukacji, informatyka, psychologia i pedagogika dwujęzyczności, bajkoterapia w kontekście dzieci dwujęzycznych, raczej kwestie psychologiczno-pedagogiczne, ale niezwiązane z pandemią, narzędziami nauczania online”, „Raczej psychologia dziecka, zaburzenia rozwojowe, wspomaganie rodziny itp.”. Badane nauczycielki wskazywały również na zainteresowanie szkoleniami w obszarze: doboru metod pracy dostosowanych do wieku uczniów (67%), doboru metod pracy dostosowanych do umiejętności językowych uczniów (67%), aplikacji edukacyjnych możliwych do wykorzystania w procesie edukacji polonijnej (56%), tworzenia cyfrowych materiałów dydaktycznych (45%), projektowania scenariuszy zajęć oraz sposobów zaangażowania rodziców (33%).

ZAKOŃCZENIE

Rok 2024, na który przypadły uroczystości z okazji dziesiątej rocznicy powstania Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech, stał się czasem wyrazów uznania za dekadę owocnej działalności na rzecz edukacji środowiska polonijnego we Włoszech. Uznanie to zostało oficjalnie wyrażone w liście gratulacyjnym Zespołu konsultacyjno-szkoleniowego ds. edukacji polonijnej we Włoszech, działającego przy Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Przytoczony poniżej fragment listu jest wyrazem partnerskiej współpracy oraz wspólnego zaangażowania na rzecz wspierania edukacji polonijnej:

Praca na rzecz wspierania ośrodków edukacyjnych, zakładania nowych placówek oraz integracji polonijnych środowisk stanowi bezcenny wkład w zachowanie i rozwój polskiej kultury, języka i tradycji poza granicami kraju. Dzięki Pań zaangażowaniu i personalnej sile Rady, polskie dzieci i młodzież z całej Italii mają szansę na edukację w języku ojczystym, a nauczycielki i animatorki oświaty zyskują cenne wsparcie w postaci szkoleń i konsultacji, które umożliwiają im skuteczniejszą pracę. Zasługuje to na podziw i szacunek. Jubileusz ten potwierdza, że Rada Oświaty Polonijnej skutecznie realizuje swoją misję, budując mosty pomiędzy polskimi szkołami społecznymi oraz rozwijając współpracę na rzecz przyszłych pokoleń. To nie tylko sukces organizacyjny, ale również dowód na to, jak ważna i potrzebna jest Pań działalność dla polskiej społeczności we Włoszech.

Działalność nauczycielek-animatorek w strukturach Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech to wielowymiarowa aktywność dydaktyczna, społeczna, organizatorska, opierająca się na tak ważnych filarach jak pielęgnowanie tożsamości narodowej, nauka języka ojczystego, kształtowanie świadomości kulturowej, tworzenie polonijnej społeczności o podobnych doświadczeniach emigracyjnych, emocjonalne wsparcie dla dzieci i rodziców, oferta nauki polskiej litera-

tury, geografii czy historii, które stanowią cenne uzupełnienie edukacji w lokalnych szkołach. To także przygotowanie i wspieranie dwujęzyczności, krzewienie dumy z polskiego pochodzenia i umacnianie postawy obywatela świata wśród dzieci. Szkoły polonijne we Włoszech z powodzeniem angażują rodziców w życie społeczne poprzez współorganizowanie wydarzeń czy konkursów. To także promowanie polskiej kultury i polskiej marki we Włoszech, a także wsparcie w reintegracji z Polską. Nauczycielki polonijne są wyróżniane państwowymi odznaczeniami przyznawanymi przez Prezydenta RP (Złoty Krzyż Zasługi) oraz resortowymi przyznanymi przez Ministra Edukacji Narodowej (Medal Komisji Edukacji Narodowej) za zasługi w popularyzowaniu polskiej kultury i tradycji językowych oraz za działalność polonijną.

Szkołnictwo polonijne na przestrzeni ostatnich lat ewoluowało. Nauczycielki pracujące w szkołach polonijnych są świadome swojej roli w budowaniu polskiej tożsamości dzieci dorastających poza granicami kraju ojczystego. Dbają o jakość materiałów, jak i swojego przygotowania. Ta świadomość przekłada się na poszukiwanie narzędzi do pracy oraz potrzebę ciągłego rozwoju zawodowego, którego fundamentem jest doskonalenie posiadanych kompetencji i podnoszenie kwalifikacji. Wszystkie działania podejmowane przez zespoły dydaktyczne są silnie zakorzenione w misji szkół, które prowadzą. W trosce o jak najwyższą jakość edukacji polonijnej nauczycielki przeszły szereg szkoleń, które pozwoliły im na stworzenie wspomnianych programów nauczania, których celem jest ujednolicenie warunków pracy nauczycieli zarówno pod względem organizacyjnym, jak i proponowanych treści kształcenia oraz wychowania. Należy podkreślić, że to właśnie nauczycielki były inicjatorkami wielu wymienionych w artykule szkoleń, poszukiwały specjalistów w określonych dziedzinach, metodyków, praktyków edukacji, logopedów, lingwistów. Dobór tematyki szkoleń pozwala wnioskować zarówno o potrzebach nauczycielek, jak również o trudnościach, z jakimi spotykają się w swojej pracy. Poszukują rozwiązań, dzięki którym zrealizują założone cele, nie zapominając przy tym, że w centrum ich działań jest zawsze uczeń.

BIBLIOGRAFIA

- Barańska, M. (2023). Szkoły polonijne we Włoszech. Aktywność edukacyjno-szkoleniowa nauczycielek polonijnych zrzeszonych w ROP. *Studia Edukacyjne*, (71), 177–190.
- Barańska, M., Brenk, M., Mańkowska, A., Nowak-Kluczyński, K. (2022). *Raport z wyników badań przeprowadzonych wśród nauczycielek polonijnych we Włoszech w 2020 roku* [niepublikowany maszynopis]. Wydział Studiów Edukacyjnych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Barańska, M., Brenk, M., Mańkowska, A., Nowak-Kluczyński, K. (2023). *Komentarz do projektów programów wychowania oraz nauczania w przedszkolach i szkołach polonijnych we Włoszech z dnia 12 grudnia 2022 roku*, Poznań 2023 [maszynopis].

- Barańska, M., Brenk, M., Nowak-Kluczyński, K. (2024a). Międzynarodowa Konferencja Jubileuszowa z okazji dziesięciolecia Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech, Rzym, 25–27 października 2024 roku (Sprawozdanie ze współpracy Zespołu Konsultacyjno-Szkoleniowego ds. Edukacji Polonijnej we Włoszech WSE UAM z ROP we Włoszech), *Studia Edukacyjne*, (75), 231–238.
- Barańska, M., Brenk, M., Nowak-Kluczyński, K. (25–27 października 2024b). *Współpraca Zespołu Konsultacyjno-Szkoleniowego ds. Edukacji Polonijnej we Włoszech WSE UAM z Radą Oświaty Polonijnej we Włoszech* [referat]. Międzynarodowa Konferencja Jubileuszowa z okazji dziesięciolecia Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech, Rzym, Włochy.
- Barańska, M., Nowak-Kluczyński, K. (2018). Epizodysta naukowy – portret współczesnego nauczyciela akademickiego. W: A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Wiedza i edukacja w egzystencji współczesnego człowieka* (s. 37–48). Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.
- Barańska, M., Nowak-Kluczyński, K. (2019). Epizodysta naukowy – o pracy nauczyciela akademickiego. Między dydaktyką a nauką, *Studia Edukacyjne*, (53), 161–185.
- Dewey, J. (2005). *Moje pedagogiczne credo* (tłum. J. Pieter). Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Jakubiak, K. (2017). Od idei pracy w wychowaniu człowieka, poprzez wiedzę o pracy, do pedagogiki pracy w dziejach polskiej myśli naukowej. W: R. Gerlach, R. Tomaszewska-Lipiec (red.), *Wokół podstawowych zagadnień pedagogiki pracy* (s. 38–61). Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Jankowska, A., Kowalcze-Franiuk, K. (25–27 października 2024). *Rada Oświaty Polonijnej we Włoszech (2014–2024). Szkoły zrzeszone w ROP* [referat]. Międzynarodowa Konferencja Jubileuszowa z okazji dziesięciolecia Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech, Rzym, Włochy.
- Jankowska, A., Kowalcze-Franiuk, K., Wesołowska, J. (red.). (2024a). *Podróż po włoskich drogach na małych polskich nóżkach. Program wychowania i nauczania języka i kultury polskiej dla przedszkoli polonijnych we Włoszech*. Wydawnictwo ORPEG.
- Jankowska, A., Kowalcze-Franiuk, K., Wesołowska, J. (red.). (2024b). *Podróż po włoskich drogach na większych polskich nogach. Program wychowania i nauczania języka polskiego i wiedzy o Polsce dla dzieci w wieku szkolnym (6–12+), uczniów polonijnych szkół społecznych we Włoszech*. Wydawnictwo ORPEG.
- Kędra, M. (2018). Cogito – alternatywa dla edukacji transmisyjnej. W: M. Kędra (red.), *W drodze do uczniowskiej szkoły COGITO* (s. 5–22). Drukarnia Pokrzywna.
- Kędra, M. (2021). *Cogito – szkoła z własnym obliczem*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- List gratulacyjny Zespołu Konsultacyjno-Szkoleniowego ds. Edukacji Polonijnej we Włoszech z dnia 26 października 2024 roku.
- Melosik, Z. (1995). Pragmatyzm i edukacja w Stanach Zjednoczonych. Między poglądami J. Deweya a współczesną rzeczywistością. W: J. Rutkowiak (red.), *Odmiany myślenia o edukacji* (s. 93–117). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Melosik, Z. (2019). *Pasja i tożsamość naukowca. O władzy i wolności umysłu*. Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Nott-Bower, A. (b.d.), *Cztery oznaki dobrej szkoły polonijnej*. Bilingual House. Pobrane 28 grudnia 2023 z: <https://bilingualhouse.com/w-poszukiwaniu-dobrej-szkoly-polonijnej>
- Nowak-Kluczyński, K. (2014). Konferencja międzynarodowa. Koncepcja Planu Daltonskiego w edukacji elementarnej – wiedza i praktyka, 19 listopada 2014 roku, *Biuletyn Historii Wychowania*, (32), 158–161.
- Nowak-Kluczyński, K. (2020). Oblicza migracji zewnętrznych Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku W: A. Boroń, J. Gulczyńska, M. Barańska, M. Brenk, A. Mańkowska, K. No-

- wak-Kluczyński (red.), *Polonia i Polacy za granicą. Kulturowe i edukacyjne obszary badań i doświadczeń* (s. 133–155). Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Nowe Horyzonty Edukacji*. (2014). *Nowe Horyzonty Edukacji*, 2(9).
- ORPEG. (2021, 14 października). *O dwujęzyczności – prof. Miodek*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=vaqIeHbV8EM>
- Panek, S. (2019, 30 grudnia). *Być nauczycielem. Polonijnym nauczycielem*. Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce. <https://www.polonijnyapedagog.com/byc-nauczycielem-polonijnym-nauczycielem>
- Parkhurst, H. (1928). *Wychowanie według planu daltonskiego* (tłum. Z. Umińska, H.E. Kennedy). Książnica-Atlas.
- Raport z działalności Rady Oświaty Polonijnej we Włoszech w latach 2014–2024.
- Röhner, R., Wenke, H. (2011). *Pedagogika planu daltonskiego* (tłum. E. Zygmunt). Wydawnictwo SOR-MAN.
- Smolińska, A. (b.d.), *Polskie szkoły we Włoszech łączą siły*. Pobrane 10 listopada 2023 z: <https://superpolonia.info/polskie-szkoly-we-wloszech/>
- Sowińska, A., Sowiński, R. (2017). *Od nauczania do uczenia się. Nasz plan daltonski*. Wydawnictwo SOR-MAN.
- Szulc, A. (2019), *Nowa szkoła*. Wydawnictwo Natuli.
- Traczewska, A. (2019, 31 października). *Kształcenie nauczyciela polonijnego to nie koszt to inwestycja*. Polacy we Włoszech. Wiadomości online. <https://www.polacywewloszech.com/2019/10/31/rzym-ksztalcenie-nauczyciela-polonijnego-to-nie-koszt-to-inwestycja>
- Wilkinson, D. (b.d.), *Nauczyciel polonijny i jego rola*. Pobrane 10 listopada 2023 z: <https://blizejpolskiejsobotniejszkoly.com/nauczyciel-polonijny-i-jego-rola>

Authors: Magdalena Barańska, Konrad Nowak-Kluczyński

Title: Development of educational and training activities of Polish women teachers-animators at the Council for Polish Education in Italy (2014–2024)

Keywords: Polish community school; Polish community teacher; professional development; educational and professional activity; Italy

Discipline: Pedagogy

Language: Polish

Document type: Article

Summary

The article presents the activities of the Council for Polish Education in Italy between 2014 and 2024, highlighting the role of the teacher-animator within the environment of Polish community schools. It discusses the origins and development of the Council, whose mission is to support Polish education abroad, integrate the community, and enhance the quality of teaching through training and professional development programs. Special attention is given to the profile of Polish community teachers, their motivations, educational activities, and their role in shaping the national identity of children of Polish descent. The article also analyses the evolving training needs of teachers in the context of the COVID-19 pandemic and highlights innovative approaches in educational work.

